CZU: 37.091.3:811.135.1`36`243

ABORDĂRI EFICIENTE ÎN PREDAREA GRAMATICII LIMBII ROMÂNE CA LIMBA A DOUA

Angela BOICENCO-ARSENI
Universitatea de Stat din Moldova
https://orcid.org/0009-0005-6881-1883

Rezumat: Aplicarea cunoștințelor de gramatică, în studierea limbii române ca limba a doua, L2, presupune formarea unor deprinderi de folosire creativă a fenomenelor achiziționate în scopul realizării unor acte comunicative în situații reale.
Didactica modernă pledează pentru abordarea funcțională (practică) a gramaticii, care pornește de la faptul că limba este, în primul rând,un sistem de comunucare, iar gramatica, fiind un instrument, oferă posibilitatea de a descoperi cum funcționează acest sistem pentru a permite vorbitorilor să producă mesaje semnificative și să facă schimb de ele.
Cuvinte-cheie : *Gramatică, limba a doua, funcționalitate, comunicare, metode***.**

Abstract: Applying grammar knowledge in studying Romanian as a second language, L2, involves developing skills for creative use of acquired phenomena in order to carry out communicative acts in real situations.
Modern didactics advocates a functional (practical) approach to grammar, which starts from the fact that language is, first and foremost, a communication system, and grammar, being a tool, offers the possibility of discovering how this system works to allow speakers to produce meaningful messages and exchange them.
Key-words: *Grammar, second language, functionality, communication, methods.*

Gramatica este știința care studiază regulile după care se modifică forma cuvintelor și regulile după care cuvintele se îmbină în propoziții și fraze.

Gramatica unei limbi oferă imaginea globală a sistemului acestei limbi.

Alolingvii au nevoie să conștientieze că vorbirea nu este un act întâmplător, ci presupune respectarea unor reguli, nu aleatorii, ci motivate științific.

Există o deosebire mare între modul în care se învață gramatica limbii materne și gramatica unei limbi studiate ca a doua.

Un vorbitor utilizează corect limba maternă fără a conștientiza regulile ei gramaticale, pe când studierea unei a doua limbi implică, într-o măsură mult mai mare, factorul conștientizării mecanismelor gramaticale. Totuși, nu excludem cu desăvârșire din procesul de studiere a limbii a doua învățarea prin imitare, deoarece, după cum se relevă în lucrările de specialitate, învățarea limbii este un proces complex în care acești doi factori, conștientizarea și imitarea, se întrepătrund.

Importanța cunoștințelor de gramatică sporește mult în cazul studierii unei limbi ca limba a doua, mai ales, în cazul maturilor. Conștientizarea fenomenelor studiate la ore este semnificativă din două considerente.

În primul rând, orice cursant adult își va însuși o altă limbă prin comparare cu limba sa maternă, aceasta fiind baza studierii unei noi limbi. Înțelegând asemănările și deosebirile dintre

sistemele gramaticale ale celor două limbi, acesta va putea să-și concentreze, intr-o măsură mai mare, eforturile asupra acelor fenomene care diferă în ambele limbi.

În al doilea rând, comunicarea este o formă de comportament rațional și deci despre o practicare activă a limbii se poate vorbi doar în cazul conștientizării mecanismelor de funcționare a ei.

Gramatica ajută cursanții să recunoască fenomenele gramaticale în vorbire necesare pentru realizarea anumitor intenții comunicative în limba studiată.

Necesitatea cunoștințelor de gramatică în procesul de însușire a limbii străine decurge din specificul comunicării prin limbaj. Comunicarea este o formă de comportament rațional. Ea are la bază un anumit vocabular utilizat în conformitate cu anumite reguli gramaticale. Or, tocmai gramatica e acel compartiment care în cea mai mare măsură implică activarea mecanismelor de conștientizare în proces de studiere a limbii.

Studiul gramaticii în cadrul cursului de limba română L2 este acel factor care face posibilă conștientizarea fenomenelor de limbă.

Gramatica este utilă doar în măsura în care ușurează înțelegerea acelor fenomene de limbă care se pretează unei sistematizări și unei funcționări reglementate de norme general valabile pentru un număr de unități lingvistice. Multiplele excepții și cazuri speciale caracteristice oricărei limbi naturale pot servi drept obiect de descriere într-o gramatică de tip didactic, comunicativ, întrucât ele pot și trebuie să fie însușite prin traducere și prin memorarea echivalentelor din limba maternă a cursantului.

Însușirea regulilor gramaticale nu poate fi scopul suprem al orelor de limba română L2, interiorizarea lor este însă necesară și utilă, întrucât ele contribuie la formarea deprinderilor de comunicare. Din acest punct de vedere, învățarea limbii este concepută ca un proces de trecere a cunoștințelor asimilate în formă de reguli în deprinderi de comunicare spontană, evitându-se recurgerea la analiza gramaticală.

Este important să relevăm că însușirea gramaticii încă nu înseamnă posedarea limbii, însă cunoașterea regulilor obiective de modificare a cuvintelor și de alcătuire a propozițiilor facilitează învățarea limbii.

Importanța cunoașterii structurilor gramaticale pentru posedarea practică a limbii studiate este covârșitoare: putem vorbi o limbă numai dacă stăpânim toate structurile ei fundamentale. Criteriul de bază în selecționarea și gradarea structurilor gramaticale în scopuri didactice este *indicele de frecvență.* La selectarea materialului gramatical trebuie să avem în vedere faptul că într-un curs de limba română L2 este necesar să fie incluse fenomenele absolut obligatorii pentru realizarea unei comunicări elementare.

În general, la baza selectării și prezentării fenomenelor gramaticale trebuie puse necesitățile comunicative, adică acele fenomene gramaticale care sunt necesare pentru comunicare. După cum se relevă în lucrările de metodică, minimul gramatical trebuie să fie alcătuit pe *baze confruntative,* luând în considerare echivalențele, similitudinile și contrastele dintre limba maternă și limba a doua.

Există două modalități de prezentare a fenomenelor gramaticale:

- prezentarea funcțională în legătură cu situațiile de comunicare;
- prezentarea de sine stătătoare a fenomenelor gramaticale ca elemente separate de studiu.

Predarea structurilor gramaticale va avea un caracter concentric și progresiv în cazul unor

fenomene gramaticale, care prezintă un grad sporit de dificultate , ar putea să se opereze o eșalonare a dificultăților în mai multe lecții.

Există o deosebire distinctă între modalitatea de funcționare a elementelor de vocabular și a fenomenelor gramaticale, care, de fapt, se actualizează la nivelul enunțului.

Deosebirea dintre lexic și gramatică în procesul de însușire a unei limbi este că pentru a putea vorbi o limbă, nu avem nevoie de absolut toate cuvintele acestei limbi, însă în mod obligatoriu va trebui si cunoaștem toate structurile fundamentale, în orice caz, cele care sunt importante la nivel productiv.

Principiul care este pus la baza corelației dintre lexic și gramatică în procesul de însușire a limbii este - *principiul progresiei gramaticale prioritare.*

Conform acestui principiu, în primele etape de studiu, o prioritate netă se acordă însușirii mecanismelor gramaticale, ceea ce face posibilă realizarea unor enunțuri corecte cu un vocabular redus.

În prima etapă se acordă prioritate învățării mecanismelor morfosintactice, volumul lexicului fiind proporțional mai redus.

Se consideră că este preferabil ca un începător să poată înțelege și formula enunțuri cu un vocabular redus, decât să știe multe cuvinte, dar să nu le poată folosi.

Odată cu însușirea structurilor de bază se acordă o atenție tot mai mare îmbogățirii vocabularului. Astfel, pe măsură ce cursantul își formează deprinderea de a organiza enunțuri pe baza unor cunoștințe gramaticale fundamentale, numărul cuvintelor predate la o lecție crește.

Modelul comunicativ de predare a limbii presupune studierea gramaticii din perspectiva *funcțional-comunicativă.*

I. Principiul de bază aplicat în procesul de predare/învățare a structurilor morfosintactice fundamentale este *însușirea conștientă a fenomenelor gramaticale.*

II. Predarea fenomenelor gramaticale trebuie să se realizeze prin intermediul construcțiilor fundamentate ale limbii.

III. În procesul de predare este important să se realizeze o deplasare a accentului de pe studierea aspectului *formal* al fenomenelor gramaticale asupra aspectului *funcțional,* adică asupra acțiunilor cu materialul de limbă.

IV. Un principiu foarte important în însușirea gramaticii este *folosirea materialului studiat în situații de comunicare.*

Cursantul trebuie să-și însușească structurile de bază ale limbii și, totodată, să-și formeze deprinderile de a utiliza aceste structuri în situațiile de comunicare.

Referindu-se la acest aspect al procesului de învățare a fenomenelor gramaticale, metodiștii afirmă că predarea structurilor gramaticale trebuie să aibă un caracter practic și să urmărească exersarea mecanismelor limbii în vederea exprimării spontane, subliniindu-se că însușirea sistemului gramatical al limbii în afara comunicării este imposibilă.

Este necesar ca toate tipurile de activități desfășurate în vederea însușirii fenomenului gramatical să fie subordonate acestui scop. Acest lucru este valabil și cu referire la exercițiile precomunicative. Cu toate că exercițiile precomunicative sunt orientate spre însușirea anumitor aspecte ale limbii, ele au, totuși, un anumit potențial comunicativ, care este necesar să fie exploatat la maxim în cadrul cursului de predare a limbilor.

Chiar și în cazul în care au drept scop însușirea unui fenomen gramatical, exercițiile precomunicative trebuie elaborate astfel, încât să prezinte modele de comunicare reală, urmărind,

totodată, realizarea unei intenții comunicative. Aceasta se poate obține prin integrarea construcțiilor fundamentale care urmează a fi însușite într-o microconversație. Prin urmare, în cadrul unui curs de tip funcțional-comunicativ este important ca toate componentele lui să fie subordonate unui singur scop: *folosirea limbii studiate în situații reale de comunicare.*

V. Un alt principiu pus la baza învățării gramaticii stipulează că dificultățile gramaticale trebuie mai întâi însușite în mod progresiv prin exerciții , apoi incluse în exprimarea curentă a cursanților. Fiecare fenomen gramatical urmează a fi însușit prin intermediul unui *sistem* special de exerciții, menit să asigure sporirea treptată a gradului de dificultate a materiei de studiu.

VI. Pentru predarea/învățarea structurilor fundamentale un rol deosebit de important revine
comparației cu limba maternă a cursantului.

VII. Pentru învățarea gramaticii este foarte însemnat factorul *motivării.* În multe cazuri, cei care învață o limbă străină nu pot însuși gramatica din cauza că nu văd o legătură directă între fenomenele gramaticale studiate și ceea ce le trebuie lor pentru a vorbi, a asculta, a citi și a scrie în limba pe care o învață. Deci nivelul de însușire a fenomenelor de limbă de către cursanți este direct proporțional cu gradul de corespundere a materiei de studiu cu necesitățile lor comunicative.

Observăm că însușirea structurilor morfosintactice fundamentale are și unele aspecte comune cu însușirea vocabularului minim. Astfel, în funcție de nivelul de posedare, se delimitează structuri gramaticale utilizate în acte de vorbire productivă și structuri gramaticale folosite doar la nivel receptiv.

Primul tip de construcții asigură capacitatea de emitere a textelor în limba studiată, iar construcțiile de celălalt tip sunt înțelese atunci când se întâlnesc într-un text.

A cunoaște o construcție gramaticală la nivel productiv înseamnă:

a) a înțelege semnificația construcției în limba studiată și a cunoaște echivalentul ei în limba
maternă;

b) a folosi corect , oral sau în scris, construcția în scopul realizării unei intenții comunicative în limba a doua.

Construcțiile ce țin de gramatica receptivă, adică acele care sunt însușite doar la nivel receptiv, trebuie să fie numai recunoscute de cursant și traduse în limba maternă. Limita dintre construcțiile însușite la nivel productiv și cele care asigură receptarea textelor nu este stabilă.

Pe măsură ce cursantul își însușește limba de studiu și ca rezultat al exersării permanente, multe dintre structurile folosite numai la nivel receptiv căpătă un caracter productiv.

Activitatea didactică de însușire a fenomenelor gramaticale cuprinde următoarele etape:

- Prezentarea/înțelegerea fenomenului gramatical;
- Exersarea, activizarea fenomenului gramatical printr-un sistem de exerciții de tip comunicativ;
- Aplicarea fenomenului gramatical în cadrul unor structuri utilizate în situații comunicative noi.

Conștientizarea fenomenului gramatical se realizează, de regulă prin intermediul *explicației gramaticale.* Având un caracter foarte concis, explicația gramaticală trebuie să ocupe un timp foarte redus.

Există următoarele modalități de prezentare a fenomenului gramatical:

- prezentarea fenomenului prin scheme și tabele;
- prezentarea fenomenului prin explicații însoțite de un suport vizual.

Explicația gramaticală trebuie să anticipeze un exercițiu sau un complex de exerciții care are menirea de a prezenta un fenomen gramatical. În cazul unui fenomen gramatical cu mai multe dificultăți exercițiile vor fi sistematizate în conformitate cu gradul de complexitate a fenomenului gramatical, fiecare subsistem de exerciții fiind anticipat de explicații gramaticale. Scopul urmărit prin explicația gramaticală este doar *înțelegerea* unui fenomen gramatical și nu memorizarea unei reguli.

În legătură cu consecutivitatea acestor două etape de însușire a fenomenului gramatical nu există o unitate de păreri. În opinia unora , urmează ca mai întâi să fie prezentată regula gramaticală și apoi exercițiile, în alte lucrări metodice, dimpotrivă, se consideră că regula gramaticală trebuie să fie dedusă din materialul de limbă prezentat, deci exercițiile trebuie să anticipeze explicația gramaticală.

Aplicarea cunoștințelor de gramatici presupune formarea unor deprinderi de folosire creativă a fenomenelor achiziționate în scopul realizării unor acte comunicative în situații de comunicare reală.

Didactica modernă pledează pentru abordarea funcțională (practică) a gramaticii, care pornește de la faptul că limba este, în primul rând,un sistem de comunucare,iar gramatica, fiind un instrument, oferă posibilitatea de a descoperi cum funcționează acest sistem pentru a permite vorbitorilor să producă mesaje semnificative și să facă schimb de ele.

BIBLIOGRAFIE

1. AVRAM, M., 2001, Gramatica pentru toți, Bucureşti: Editura Humanitas.
2. BEJAN, D., 1995, Gramatica limbii române. Compendiu, Cluj-Napoca, Editura Ech
3. BERTRAND, Schwartz, 1976, Educația mâine, Bucureşti.
4. CARROL, John B., 1979, Limbaj și gândire, Bucureşti.
5. DUMITRU, Gh, 1998, Comunicare și învățare, Bucureşti.
6. GRIGOROVIŢA, M., 1995, Predarea și învățarea limbilor străine, Bucureşti.
7. IONESCU, M., CHIS, V., 1992, Strategii de predare și învațare, Bucureşti.
8. PURICE , M., GUŢU, V., 1995, Limba română în şcolile alolingve, Chişinău.
9. ŞERBAN, V., 1980, Metodica predării limbii române: curs intensiv pentru studenții străini, București.